

Prof. zw. dr hab. Hanna Komorowska

Uniwersytet SWPS

**Ocena osiągnięć naukowych dr Marzanny Pogorzelskiej
ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego**

Dr Marzanna Pogorzelska jest adiunktem w Instytucie Językoznawstwa Uniwersytetu Opolskiego od roku 2018. Dorobek habilitantki ma charakter interdyscyplinarny, mieści się tylko częściowo w obszarze językoznawstwa, w znacznej zaś mierze w obrębie pedagogiki i kulturoznawstwa. Jej dysertacja, na podstawie której w roku 2012 uzyskała w Uniwersytecie Opolskim stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, poświęcona była pedagogicznym aspektom działalności Amnesty International.

Dorobek podoktorski dr Marzanny Pogorzelskiej jest znaczny: liczy 48 pozycji, w tym 3 monografie autorskie, 4 współredagowane monografie wieloautorskie, 23 rozdziały w tomach zbiorowych, 18 artykułów publikowanych w czasopismach krajowych i zagranicznych (6). Habilitantka opracowała ponadto 8 haseł w słowniku metod pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej wydanym przez Wydawnictwa Uniwersytetu Opolskiego. Jakkolwiek precyzyjne podziały publikacji według dyscyplin z reguły stają się przedmiotem kontrowersji, to jednak próba przyporządkowanie tekstów do dyscyplin w ocenie dorobku osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego jest tu niezbędna.

W mojej ocenie teksty, które można potraktować jako mieszczące się w obrębie językoznawstwa to

- monografia *Odkrywamy ukryte. Konstrukcja i dekonstrukcja neoliberalnego przekazu podręczników szkolnych*, stanowiąca osiągnięcie stanowiące podstawę ubiegania się o stopień doktora habilitowanego,
- monografia (we współautorstwie z Pawłem Rudnickim) *Przecież jesteśmy. Homofobiczna przemoc w polskich szkołach – narracje gejów i lesbijek* wydana przez Oficynę Wydawniczą Impuls w Krakowie, a także
- 16 rozdziałów i artykułów z kręgu pierwszego, jaki wykazała Habilitantka w swoim autoreferacie w punkcie 4.2.1.

Teksty te - acz głównie analizujące ogólne treści, a w znacznie mniejszym stopniu dobór środków językowych służących ich wyrażeniu - poświęcone są krytycznej analizie dyskursu, która – jak to już dwie dekady temu wykazał Paul Chilton – ma z istoty charakter interdyscyplinarny, dlatego właśnie mogę uznać wymienione wyżej publikacje za mieszczące się w dyscyplinie językoznawstwo.

Wszystkie pozostałe publikacje, a zatem te, które Habilitantka umieściła w kręgu drugim i w kręgu trzecim swego autoreferatu, to znaczy w kręgach oznaczonych w autoreferacie jako 4.2.2. i 4.2.3., gdzie wymieniono łącznie 38 tekstów, pozostawię poza polem recenzowania, widzę je bowiem jako teksty pedagogiczne, acz niektóre z nich mogą być potraktowane jako kulturoznawcze. Rozumiem, że publikacje owe były pewnym etapem na drodze rozwoju naukowego habilitantki, być może niezbędnym dla późniejszej decyzji o zajęciu się Krytyczną Analizą Dyskursu, niemniej jednak pozostają – w moim przekonaniu – poza dyscypliną - językoznawstwo. Uzasadnię teraz moją decyzję niebrania pod uwagę publikacji z kręgu drugiego i trzeciego wskazanych w autoreferacie.

Otóż drugi krąg Jej zainteresowań, którego nie traktuję tu jako krąg językoznawczy, dotyczy badania środowiska edukacyjnego w aspekcie międzykulturowości i równości. Głównymi aspektami analizowanymi przez Habilitantkę są tu zagadnienia pedagogiczne dotyczące:

- socjalizacyjnej funkcji rodziny (przykładowo: rozdział z roku 2016 „Edukacja międzykulturowa – wyzwanie dla socjalizacyjnej funkcji rodziny” w tomie pod redakcją R. Chałupniak, T. Michalewski i E. Smak *Wychowanie w rodzinie: od bezradności ku możliwościom* wydany przez Uniwersytet Opolski),
- edukacji równościowej w odniesieniu do płci (przykładowo: rozdział z roku 2015 „Wychowanie do równości płci wyzwaniem współczesnej edukacji” w tomie pod redakcją D. Becker-Pestka i E. Kowalik *Wyzwanie współczesnej pedagogiki* wydany przez Wyższą Szkołę Bankową w Gdańsku, artykuł z roku 2013 „Gender Issues in Polish education compared with European experiences” zamieszczony w czasopiśmie *Kultura i Edukacja* w roku 2013 czy też artykuł „Świadomość kwestii genderowych wśród przyszłych pedagogów” opublikowany w czasopiśmie *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* w roku 2016),
- edukacji równościowej w odniesieniu do etniczności (przykładowo: rozdział „Education for children with different ethnic backgrounds in Sweden – a general view of the situation and a case study” w tomie *Education of Tomorrow* pod redakcją K. Denka, E. Kamińskiej i P. Oleśniewicza, wydany w Oficynie Wydawniczej Humanitas w Sosnowcu w roku 2015),

- praw człowieka (przykładowo: „Ewolucja pozarządowej organizacji praw człowieka w kierunku edukacji międzykulturowej w warunkach kultury globalnej. Amnesty International – studium przypadku” w tomie *Edukacja międzykulturowa w warunkach kultury globalnej: od rozważań definicyjnych do praktycznych zastosowań*, który zredagowali N. Dębowska, M. Wałachowska i N. Starik, a wydało go Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bezpieczeństwa w Poznaniu).

Pojawiają się w tym kręgu tematycznym także teksty takie jak na przykład artykuł „Młodzi gniewni, radykalni u wrót szkoły. Inspiracje dla pracy pedagogicznej w wielokulturowej rzeczywistości”, opublikowany w czasopiśmie *Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze* w roku 2017 czy też artykuł „Kształcenie badawcze w czasach globalizacji z perspektywy europejskiej” napisany wraz ze współautorką, E. Niemczyk, zamieszczony w czasopiśmie *Studia Edukacyjne*. Podobnie ukierunkowanie tematyczne spoza językoznawstwa charakteryzuje - w moim przekonaniu - teksty haseł napisanych dla słownika metod, technik i form pracy socjalnej („Stereotypy”, „Rasizm”, „Upředzenia”, „Etnokulturowa perspektywa pracy socjalnej”, „Konflikt kulturowy” itp.) – wyjątkiem jest tu hasło „Kompetencje komunikacyjne”.

Równie silne ukierunkowanie pedagogiczne wykazuje, moim zdaniem, trzeci krąg zainteresowań Habilitantki, a jest to badanie praktyk i procesów edukacyjnych i społecznych, co również uznaję za tematykę spoza dyscypliny językoznawstwo. Mieści się tu monografia z roku 2013 poświęcona analizie pedagogicznych aspektów działalności Amnesty International wydana przez Uniwersytet Opolski oraz rozdział dotyczący tej samej tematyki w tomie pod redakcją R. Kuchy (w autoreferacie podano E. Kuchy) i H. Cudaka wydanym w 2013 przez Społeczną Akademię Nauk w Łodzi. Późniejsze prace w tym kręgu tematycznym to artykuł o szkolnych projektach opublikowany w „Bulletin of the History of Education” z roku 2017, rozdział w tomie wydanym przez krakowskie Ignatianum z roku 2018 poświęcony tej samej tematyce projektów szkolnych oraz artykuł z tegoż roku na ten sam temat zamieszczony w czasopiśmie *Nauczyciel i Szkoła*. Jak widać nie są to publikacje poświęcone tematyce językoznawczej, nie jest też tematyce tej poświęcona publikacja na temat sprawiedliwości społecznej w edukacji dorosłych „Social justice adult education – comparative perspectives from Poland and the United States” z roku 2015 w materiałach konferencyjnych Kansas State University, nie dotyczy jej też rozdział analizujący wyzwania polskiej transformacji w odniesieniu do nauk pedagogicznych i edukacji zamieszczonym w

tomie *Education* pod redakcją Z. Jasińskiego, jaki został wydany przez Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego w roku 2015.

Jak widać, wymienione teksty dotyczą kwestii pedagogicznych, prawnych i kulturoznawczych.

Powyższe omówienie publikacji z drugiego i trzeciego kręgu zainteresowań badawczych dr Marzanny Pogorzelskiej uzasadnia moją decyzję zaprezentowaną na początku niniejszej recenzji o potraktowaniu jako mieszczących się w dyscyplinie językoznawstwo - oprócz głównego osiągnięcia – jedynie publikacji wykazanych w autoreferacie jako krąg pierwszy (4.2.1). Ów pierwszy obszar zainteresowań badawczych Habilitantki dotyczy krytycznej analizy treści materiałów edukacyjnych, narracji i przekazów medialnych. Jako **główne osiągnięcie naukowe** dr Marzanna Pogorzelska wskazała tu monografię *Odkrywamy ukryte. Konstrukcja i dekonstrukcja neoliberalnego przekazu podręczników szkolnych* wydaną w roku 2023 przez Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.

Na monografia składa się wstęp, siedem rozdziałów i zakończenie. Pierwsze dwa rozdziały poświęca Autorka uzasadnieniu swych zainteresowań rolą neoliberalizmu w życiu społecznym i edukacji oraz problematyce programu ukrytego podręcznikach szkolnych w ogóle, a w podręcznikach do nauki języka angielskiego w szczególności. Rozdziały te świadczą o dobrej orientacji w piśmiennictwie językoznawczym, w tym glottodydaktycznym, ale także w literaturze pedagogicznej i socjologicznej. Rozdział trzeci prezentuje Krytyczną Analizę Dyskursu oraz metodologię badań własnych, których celem było określenie jakie treści podręczników odzwierciedlają cechy neoliberalnego świata pracy. w jakim zakresie podręczniki promują postawę konsumpcjonizmu, jak przekazują światopogląd neokonserwatywny i jak prezentują odpowiedzialność za problemy globalne związane z zagrożeniem środowiska naturalnego. Próbę badawczą stanowiły 22 publikacje podręcznikowe przeznaczone do nauki języka angielskiego na poziomie B1/B1+/B2, na który to zestaw składało się 11 par w postaci podręcznika głównego i zeszytu ćwiczeń, z których do dwufazowej analizy pobrano 2007 tekstów dłuższych niż 50 wyrazów i wprowadzono je do programu ATLAS. W fazie pierwszej zastosowano kodowanie opisowe, przy czym kody pochodziły ze spisu szczegółowych treści Podstawy Programowej dla poziomu podstawowego i rozszerzonego, zaś w fazie drugiej - kodowanie osiowe, w celu zakwalifikowania tekstów do grup wskazanych w Podstawie Programowej jako główne kategorie „Treści nauczania”. Samodzielnie dodano jedną kategorię, nieuwzględnioną w

Podstawie Programowej, a to za racji wielości tekstów poświęconych problematyce przestępczości, co skutkowało wprowadzeniem łącznie 15 kategorii. Kodami były *etykiety*, słowa lub frazy prezentujące streszczenie i sens danego fragmentu tekstu, a finalna liczba utworzonych kodów to 801. W efekcie tych działań Autorka podzieliła teksty na zaliczające się do tematu głównego i tematu pobocznego, a podjęte działania umożliwiły jej zarówno ilościowe, jak i jakościowe wykorzystanie danych. Szczególną uwagę – moim zdaniem słusznie - poświęca Autorka analizie nieobecności, wyróżniając *maski*, *ślady* i *próżnie* za Arranem Stibbe, powołując się na rozdział „Ecolinguistics and Erasure” opublikowanego w tomie *Contemporary Critical Discourse Studies* pod redakcją Christophera Harta i Piotra Capa, wydanego w Bloomsbury Academic w roku 2014, nie wspominając jednak rozdziału 8 jego monografii *Ecolinguistics* z roku 2020. Kolejne cztery rozdziały prezentują dane stanowiące podstawę uzyskania odpowiedzi na cztery postawione przez Autorkę pytania badawcze.

Autorka zajmuje się tematyką podejmowaną rzadko w literaturze światowej, a praktycznie zanedbaną w piśmiennictwie polskim, co uważam za ogromną zaletę pracy, skutkująca jej dużym społecznym znaczeniem. Ów społeczny cel odpowiada prawdopodobnie za wyraźną skłonność do popularyzacji i wyostrowania pewnych wniosków i ocen. Opracowanie jest metodologicznie staranne i szczegółowe, a podawane przez Autorkę dane ilościowe poparte są bardzo licznymi przykładami fragmentów podręczników do nauki języka angielskiego, które to przykłady – zapewne w celu poszerzenia grona czytelników – każdorazowo uzupełniono tłumaczeniami polskimi. To wielkie zalety opracowania. Widzę też pewne braki.

Praca ma silny ideologiczny przekaz i – choć podzielam wiele poglądów Autorki - to jednak od głównego osiągnięcia stanowiącego podstawę nadania stopnia naukowego oczekuję satysfakcjonującej w pracy naukowej dawki obiektywizmu i głębi interpretacyjnej. Brak mi otóż w monografii przede wszystkim postawy eksplanacyjnej, w tym choćby prób wyjaśnienia dlaczego pojawiają się w analizowanych przez Autorkę tekstach rozwiązania, jakie wskazuje Ona jako wyniki swej analizy. Choć w rozdziale I zajmuję się Ona przyczynami upowszechnienia podejść neoliberalnych w polskim życiu społecznym, to jednak nie widzę w konkluzjach poważniejszych prób analizy kontekstu, w tym jego standardowych kategorii takich jak Otoczenie, Uczestnicy czy Cele, nie mówiąc o tak zwanych kognitywnych aspektach sytuacji (van Dijk 2004, 2008). A kontekst ten jest – jak wiadomo - kontekstem edukacyjnym i dotyczy pewnej, określonej grupy wieku, jaką są

licealiści, a do tego dotyczy konkretnego przedmiotu nauczania . Nie zauważam na przykład prób odpowiedzi na pytanie czy na pewno w grupie starszych nastolatków rozwiązania akcentujące – nawet jeśli nadmiernie - autonomię, aktywność, indywidualną odpowiedzialność za własne życie i środowisko, elastyczność, umiejętność odnoszenia sukcesów pomimo niepełnosprawności czy docenianie wartości pracy można objaśniać jedynie kamuflowaniem neoliberalizmu. Czy na pewno wychowawczo celowe jest w tej grupie wieku mnożenie w podręcznikach wizji trudności, niemożności i niepowodzeń życiowych z jednoczesnym zwalnianiem z odpowiedzialności za nie poprzez przerzucanie je na rozwiązania systemowe – i to zupełnie niezależnie od wyznawanej ideologii. Jest przy tym jasne, że w nauczaniu innych grup wieku można oczekiwać innego rozłożenia akcentów. Nie widzę prób odpowiedzi na pytanie jakie mogą być potencjalne zalety przyjętych rozwiązań lub choćby jak mają się owe zalety do wad, które Autorka obficie omawia. Nie chodzi tu o preferencje Habilitantki, do których każdy Autor ma prawo w ostatecznych konkluzjach, a które - jak pisałam - w dużej mierze podzielam, ale o wielostronność analizy i interpretacji. Nie widzę też prób analizy kontekstu dydaktycznego: oficjalnie matura podstawowa to B1, ale wiemy, iż jest to matura zdawana na 30% niezbyt trudnego testu, co w ogromnej mierze oznacza u bardzo wielu uczniów końcowy licealny poziom A2. Czy choćby z racji owego poziomu, a ów osiągany jest i tak dopiero w końcowym roku licealnej nauki, możliwe są dość skomplikowane językowo dyskusje na tematy społeczne czy polityczne i czy nie jest uzasadnione delegowanie ich do przedmiotów prowadzonych w języku ojczystym takich jak język polski czy historia – tych podręczników jednak autorka nie bada. Nie widzę też analizy sytuacji odbiorców w grupie wieku, w której uczestnicy działają często pod silną presją rówieśniczą, niejednokrotnie prowadzącą do agresji i *bullyingu*, a nie mają wystarczających środków językowych, by uzasadnić swe opinie. Uważam, że dopiero na tym tle możliwe jest ewentualne formułowanie autorskich ocen na temat unikania tematów kontrowersyjnych. Nie widzę również analizy czynnika otoczenia - język angielski z przedmiotu niegdyś pozaszkolnego i tym samym atrakcyjnego stał się jeszcze jednym rutynowym obowiązkiem szkolnym, co stawia autorów materiałów dydaktycznych przed koniecznością stosowania rozmaitych działań zwiększających zainteresowanie i podtrzymujących zanikającą motywację, co nie może pozostać bez wpływu na dobór treści. Ów bezkontekstowy sposób analizowania i interpretowania danych przez Habilitantkę widać również w ogólnikowych określeniach odnoszących się też niekiedy do kwestii historycznych typu „Choć taki właśnie wizerunek dominuje we współczesnych podręcznikach, warto zwrócić uwagę, że we wcześniejszych dekadach w podobnych publikacjach można było znaleźć bardziej

zróznicowanych obraz świata pracy” (s.113), co stanowi chyba (?) pochwałę treści podręczników PRL-owskich, i to raczej z lat 60-tych niż 70-tych. a – żyjąc długo – wiem, że zgodność tego zróznicowanego obrazu z faktami to „temat na krótkie opowiadanie”. Z obrazem czasów, których Autorka z racji wieku nie może znać, pisze „Podręczniki sprzed kilku dekad w zasadzie nie odwoływały się do wizerunków celebrytów, które zaczęły pojawiać się w tego typu materiałach pod koniec lat 70-tych” (s. 114) - otóż po prostu nie tak wówczas nazywano młodych komunistów, przodowników pracy i przywódców politycznych, których sylwetki obficie pojawiały się w materiałach nauczania. Z odległości – tamte podręcznikowe czasy widocznie wydają się bardziej wyważone?

Słusznie, pisząc o bezrobociu na stronie 108, Habilitantka stwierdza „ W takim ujęciu bezrobocie jawi się jako ... element życia., który po prostu istnieje – bez kontekstu, przyczyn, symptomów, sam z siebie generując następne problemy”, a jednak w swoim sposobie analizy i interpretacji Autorka pozostaje przy symptomach, pomijając konteksty i przyczyny, co przypomina mi komentarz historyka sztuki, profesora Mieczysława Porębskiego, na temat niektórych prac zaliczanych do sztuki krytycznej: „Sztuka krytyczna, wobec siebie bezkrytyczna”.

Owe – w moim przekonaniu - braki interpretacyjne pogłębia dziennikarska tendencja pisarska, zwalniająca z precyzji uszczegółowiania i uzasadniania, kiedy to Autorka pisze „dziecinnieale osoby dorosłe ekscytują się ...” (s. 24), „nieokiełznany neoliberalny indywidualizm” (s. 25) czy „ radykalnie opresyjny charakter” (s. 26), ale też nadinterpretacje: czy uśmiech koniecznie musi „wpisywać się w oczekiwanie wdzięczności” (s. 152)? Brak analizy tak istotnych kwestii kontekstowych uważam za najpoważniejsze niedociągnięcie skądinąd interesującego, wartościowego i społecznie ważnego głównego osiągnięcia wskazanego przez Habilitantkę.

W obszarze mieszczącym się w dyscyplinie językoznawstwo znajduje się też monografia napisana we współautorstwie z Pawłem Rudnickim, zatytułowana *Przecież jesteśmy! Homofobiczna przemoc w polskich szkołach – narracje gejów i lesbijek* wydana przez Oficynę Wydawniczą Impuls w Krakowie w roku 2020. Publikacja ta dobrze ilustrująca Krytyczną Analizę Dyskursu jest zakrojona szeroko i umieszcza problem w kontekście socjologii, etyki, psychologii i pedagogiki. Monografia oparta jest na bardzo poprawnych metodologicznie, starannie prowadzonych badaniach, których podstawą były 22 wywiady. Są

one analizowane nie tylko w odniesieniu do ogólnych treści, ale także według typów aktów mowy, klasycznie ujętych według Austina (1961), a wciąż stosowanych także w bieżących publikacjach KAD – na przykład w pracach Ruth Wodak (2007, 2020). Niezwykle wyważona monografia, przede wszystkim analizująca język przemocy, uwzględnia nie tylko szerokie tło społeczne przemocy homofobicznej, ale też jej psychologiczne i psychospołeczne efekty, a do tego identyfikuje i omawia strategie przetrwania. W odróżnieniu od sposobu pisania widocznego w głównym osiągnięciu Habilitantki, monografia *Przecież jesteśmy* jest w moim odbiorze napisana niezwykle obiektywnie, ukazując Krytyczną Analizę Dyskursu w jej w pełni interdyscyplinarnym charakterze, co ogromnie zwiększa siłę oddziaływania tej niesłychanie ważnej publikacji.

Krytyczna analiza podręczników szkolnych, której poświęcono główne osiągnięcie, to także temat innych prac Habilitantki, Wśród sześciu tekstów poświęconych temu zagadnieniu znajduje się:

- rozdział „Ethnicity in educational materials. A view through the lenses of critical pedagogy” z roku 2017, zamieszczony na stronach 165-175 w publikacji pod redakcją Zenona Jasińskiego, Karola Neischa i Marzanny Pogorzelskiej *Oświata i kultura w wielokulturowym świecie. Wielość perspektyw i doświadczeń*, wydanej przez Uniwersytet Opolski, gdzie Habilitantka dokonuje analizy sposobu prezentowania etniczności w 80 jednostkach metodycznych z 12 podręczników do nauki języka angielskiego,
- dwa teksty dotyczące krytycznej analizy podręczników szwedzkich – jeden pod kątem sposobu wprowadzania tematyki edukacji interkulturowej („Intercultural education – Swedish textbooks as the source of inspiration for Polish educators”, zamieszczony w *Edukacji Międzykulturowej*” w roku 2014, drugi zaś pod kątem pojawiania się kwestii dystansu władzy i społecznego konstruowania nierówności w systemie edukacji („Problem dystansu władzy w szwedzkich materiałach dydaktycznych jako przykład dobrych praktyk” opublikowany w *Annales Universitatis Pedagogicae Cracoviensis. Studia de Cultura* w roku 2016), w którym Autorka analizuje 6 szwedzkich podręczników do nauki języka angielskiego, stosując do tej analizy kategorie zaproponowane przez Hofstede’a i częściowo wzorując się na badaniu Garanta z roku 1997,
- dwa artykuły opublikowane we współautorstwie: (współautorka Susan Yelich Biniecki) „Intercultural and global dimension of textbooks – points of consideration for language teachers” zamieszczony w *Beyond Philology. An International Journal of Linguistics, Literary studies and English Language Teaching* w roku 2019, w którym Autorka analizuje

szwedzkie podręczniki pod kątem ich roli we wspieraniu rozwoju indywidualnego ucznia oraz wspieraniu rozumienia i akceptowania różnorodności, a także tekst, którego współautorką jest Małgorzata Adams-Tukiendorf "Crossing the borders of own culture, stepping on frontiers. Textbooks and intercultural communication" zamieszczony w tym samym czasopiśmie w roku 2021, a także

- artykuł ukazujący sposoby prezentacji pojęcia niepełnosprawności w podręcznikach europejskich „Creating an image of people with disabilities in formal education. Analysis of the textbooks used in the chosen European countries” opublikowany w *Studies in Global Ethics and Global Education* w roku 2016.

Do analizy podręczników szkolnych oraz narracji Autorka prawidłowo wykorzystuje teorię aktów mowy, stosuje też metody badawcze stosowane w analizie dyskursywnych nieobecności.

Znaczącym studium należącym do kręgu językoznawczego jest rozdział z roku 2016 powstały we współpracy z Susan Yelich Biniński pod tytułem „How the issue of unemployment and the employed is treated in adult education literature within Polish and US context” opublikowany w tomie pod redakcją Nikolay Popova *Education provision to every one : comparing perspective from around the world*, który to tekst zawiera wyniki analizy 90 tekstów zamieszczonych w polskim czasopiśmiennictwie i 65 tekstów zamieszczonych w czasopiśmiennictwie amerykańskim. Mieści się tu także tekst poświęcony edukacji równościowej w odniesieniu do orientacji seksualnej: rozdział „The sociopolitical background of institutionalized homophobia in the Polish system of education” w tomie *Challenges to social diversity. A map of problems and proposals for good practices*, współredaktorzy: A. Brismark, A. Hulling i E. Konieczna z roku 2016 czy też tekst “Działania antyhomofobiczne w przestrzeni edukacyjnej na przykładzie modelu holenderskiego” z roku 2015, umieszczony w tomie *Spoleczno-edukacyjne wymiary wykluczenia i dyskryminacji w poszukiwaniu rozwiązań i dobrych praktyk*, współautorka E. Sapia-Drewniak, wydany w Uniwersytecie Opolskim),

Istotną grupę prac Habilitantki stanowią publikacje zawierające analizy materiałów medialnych. Szczególnie wart wskazania jest tu artykuł z roku 2023 „Presence, masks, traces and absences. The Women’s Strike in the selected titles of the teachers’ press in Poland” opublikowany w czasopiśmie *Kultura i Edukacja* (strony 49-63), w którym Habilitantka także zastosowała w analizie kategorie masek, śladów i próżni, badając 49 tekstów stosując

do tego celu narzędzie ATLAS, a czyni to z uwzględnieniem metodologii stosowanej w analizie dyskursywnych nieobecności w celu identyfikacji wzmocnień, jak również obszarów marginalizowanych czy wręcz pomijanych.

W grupie tej znajduje się też rozdział z 2014 roku „Studium bezradności czyli system edukacji wobec zdarzeń o podłożu ksenofobicznym. Przypadek Białegostoku i Podlasia” opublikowany w tomie pod redakcją Tadeusza Lewowickiego, Barbary Chojnackiej-Synaszko i Gabrieli Piechaczek-Ogierman *Edukacja dzieci i młodzieży w środowiskach zróżnicowanych kulturowo*, zawierający analizę 196 tekstów ze stron internetowych, czy też rozdział także z roku 2014 „When the discrimination knocks at the school door. The response of educational institutions to the situation of the local conflict” zamieszczony w tomie *Education of Tomorrow* pod redakcją Kazimierza Denka, Aleksandry Kamińskiej-Malek i Piotra Oleśniewicza, który to tekst dotyczy analizy sposobu omawiania lokalnych konfliktów na podstawie analizy 352 projektów z 15 szkół, w tym 76 z kategorii Język i Kultura, a także 156 postów z internetowej strony Kuratorium Oświaty we Wrocławiu. Wartościowa i interesująca jest również wykonana przez Habilitantkę analiza tekstów pod kątem wpływu polityki historycznej na dobór informacji, czego przykładem jest rozdział „Sakralizacja Ireny Sendlerowej w przestrzeni edukacyjnej” z roku 2019 zamieszczony na stronach 141-153 w publikacji pod redakcją Mirosławy Nowak-Dziemianowicz i Adama Konopnickiego *Pamięć-Historia-Tożsamość. Edukacja i polityka historyczna w procesie konstruowania narracji naszej wspólnoty*, wydanej przez krakowski Impuls, w którym Habilitantka bada zawartość 28 internetowych publikacji na temat Ireny Sendlerowej. W tej grupie znajdują też rozdział „Woman as an immobilized object in the living cultural mosaic. A review of the press for the Catholic teachers” z roku 2014, zamieszczony w tomie *Kobieta w mozaice kulturowej. Rola stereotypów i kultury w kreacji kobiecości* pod redakcją Magdaleny Lubińskiej-Bogackiej i Ewy Zawiszy, wydanym przez Wydawnictwo Scriptum w Krakowie, w którym Autorka analizuje teksty z lat 2011-2013 zamieszczone w dwóch katolickich miesięcznikach.

Mam świadomość trudności związanych z publikacją danych jakościowych, a wywołanych choćby długością tekstów zawierających takie dane, z którego to powodu pierwsza metaanaliza tego rodzaju publikacji przeprowadzona przez Richardsa (2009) wykazała, iż stanowią one przeważnie tylko 10%, a tylko w niektórych wydawnictwach 20% językoznawczych publikacji. Problemem jest jednak sposób radzenia sobie z kwestią

długości, gdyż owocuje on dwiema tendencjami, jakie zauważam w zestawie artykułów Habilitantki.

Pierwsza z nich jest tendencją do pomijania szczegółowych, acz istotnych aspektów w prezentacji zastosowanej metodologii - co widać np. w tekście „Intercultural and global dimensions of textbook”, gdzie nie podano liczby podręczników ani też liczby analizowanych jednostek metodycznych czy ich długości, choć czytelnik poznaje liczbę pojawień się postaci ojców i matek, czy w tekście „Woman as an immobilized object”, gdzie podano tylko liczbę numerów analizowanych czasopism - a którego to braku udało się uniknąć przede wszystkim w istotnym tekście „Presence, masks, traces and absences...”, ale również w tekście „Problem dystansu władzy...”, czy też w artykule „Ethnicity in the educational materials ...”, i tekście „The sociopolitical background of institutionalized homophobia in the Polish system of education”, w których pojawiają się tylko zupełnie podstawowe dane np. liczba wywiadów. Tego rodzaju braki informacyjne dotyczące metodologii pojawiają się też w tekstach, w których Habilitantka analizuje materiał uzyskany z wywiadów czy też materiał filmowy i recenzyjny. Nie ma też miejsca w rozdziałach i artykułach (znow z wyjątkiem „Presence...”) dla bardziej szczegółowej analizy sposobu kodowania czy ograniczeń zastosowanej metodologii. Braki tego rodzaju powodują tym samym trudności w zakwalifikowaniu pewnych tekstów do grupy publikacji naukowych lub popularnonaukowych.

Drugą tendencją jest zamiar uczynienia tekstu popularnym i postulatywnym. Obawiam się, że Habilitantka dyskurs krytyczny traktuje jako uprawnienie do wskazywania jedynie negatywnych aspektów analizowanych zjawisk. Bywa jednak – szczęściem - tak, że Autorka prowadzi swą analizę w kierunku uchwycenia rozwiązań wartych upowszechnienia jako dobre praktyki edukacyjne, czego najlepszym przykładem jest Jej wnioskowanie z analizy podręczników szwedzkich do nauki języka angielskiego. Wówczas teksty te nabierają dodatkowych wartości społecznych.

Interesujące Autorkę główne zakresy tematyczne, poszerzone o istotne, wcześniej nieporuszone kwestie, są też wyraźnie widoczne w **udziale w konferencjach naukowych** wygłaszanych przez dr Marzannę Pogorzelską, która - po uzyskaniu stopnia doktora - wygłosiła łącznie 25 referatów.

Dr Marzanna Pogorzelska nawiązała w swej pracy zawodowej **międzynarodowe kontakty naukowe** w dziedzinie obejmującej Jej główne zainteresowania naukowe, czego dowodem jest Jej współpraca z USA (University of Central Missouri oraz Kansas State), Szwecją (Karlstads Universitet), Hiszpanią (Universitat de Valencia) oraz Niemcami (Universität Potsdam). Współpracowała z pięcioma zagranicznymi uniwersytetami w projekcie TOOLS. Brała też udział w projektach międzynarodowego konsorcjum Uniwersytetów Europejskich FORTHEM. Jest członkinią International Association for Intercultural Education oraz Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego.

Istotna jest także **działalność dydaktyczna** habilitantki, który prowadzi zajęcia z przedmiotów pedagogicznych, praktycznej nauki języka angielskiego, ale też z zakresu metodologii badań w dziedzinie Second Language Acquisition, a pod jej kierunkiem powstały 23 prace magisterskie. Jest też autorką poradnika metodycznego dla kadry pedagogicznej, stworzyła moduł kursu „Gender Inequalities” w międzynarodowym projekcie TOOLS, prowadziła również 9 autorskich kursów dla studentów zagranicznych.

Dr Marzanna Pogorzelska **intensywnie popularyzuje też naukę i wspiera środowiska nauczycielskie w swoim regionie**. Prowadzi wykłady i warsztaty dla szkół i nauczycieli na temat krytycznej analizy podręczników. Publikuje też teksty popularnonaukowe na temat międzykulturowości i praw człowieka. Współpracuje z licznymi bibliotekami publicznymi oraz z Centrum Edukacji Obywatelskiej.

Habilitantka jest niezwykle aktywna w swej uczelni, pełniąc istotne **funkcje organizacyjne** jako

- pełnomocniczka Rektora UO do spraw równego traktowania,
- osoba prowadząca autorskie webinaria poświęcone zagadnieniom równości oraz warsztaty dotyczące kwestii antydyskryminacyjnych,
- koordynatorka pracy Zespołu ds. Opracowania Planu Równości Płci dla Uniwersytetu Opolskiego,
- opiekunka śródrocznych praktyk studenckich w szkołach.

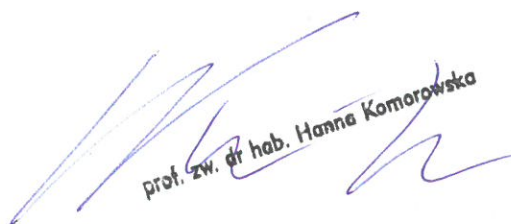
Za swą działalność naukową, organizacyjną i dydaktyczną dr Marzanna Pogorzelska otrzymała **liczne nagrody**, w tym Europejską Nagrodę Tolerancji w roku 2008, Nagrodę Fundacji Równości w tym samym roku, Nagrodę im. Ireny Sendlerowej w roku 2010.

Otrzymała także Złoty Krzyż Zasługi przyznany przez Prezydenta w roku 2012, Tytuł „Zasłużona dla Miasta Kędzierzyn-Koźle w roku 2017 oraz Honorowe członkostwo Amnesty International w roku 2022. Kilkakrotnie uzyskała też nagrody Rektora Uniwersytetu Opolskiego.

Streszczając moje uwagi na temat głównego osiągnięcia wskazanego przez Autorkę, a także publikacji z kręgu pierwszego wykazanego w autoreferacie jako 4.2.1., uważam, że – zarówno owo główne osiągnięcie, jak i całość publikacji, które można uznać za należące do dyscypliny językoznawstwo - to teksty, które dowodzą Jej dobrej orientacji w literaturze przedmiotu, samodzielności w pracy naukowej i silnie ukierunkowanych tendencji badawczych. Teksty z kręgu uznanego tu jako językoznawczy oraz obszernie reprezentowane w nich niezwykle rzadko podejmowane w Polsce, a bardzo istotne problemy pokazują, że Autorka sprawnie porusza się w obrębie wybranych przez siebie zagadnień i wprawnie stosuje metody jakościowe w analizowanych przez siebie tekstach. Co więcej, konkluzje sformułowane w opublikowanych przez Nią tekstach inspirują Jej kolejne działania naukowe i skłaniają do podjęcia kolejnych badań, co potwierdza stały rozwój naukowy Habilitantki. Wskazane przeze mnie zalety głównego osiągnięcia i tekstów uznanych tu jako należące do dyscypliny językoznawstwo przeważają w moim przekonaniu nad wymienionymi powyżej niedociągnięciami.

Podsumowując analizę głównego osiągnięcia, jak i tej części dorobku dr Marzanny Pogorzelskiej, który mogę uznać za mieszczący się w dyscypliny językoznawstwo, jak również ważną działalność dydaktyczną i organizacyjną dr Marzanny Pogorzelskiej stwierdzam, że ów dorobek stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej, którą habilitantka reprezentuje. Stwierdzam tym samym, iż całokształt działalności naukowej dr Marzanny Pogorzelskiej, ubiegającego się o stopień doktora habilitowanego, odpowiada wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 pkt 2 z dnia 20 lipca 2018 roku – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 742).

Warszawa, 12.11.2024

prof. zw. dr hab. Hanna Komarowska